

15.6.2007

Dnro 1678/5/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

Viite: Oikeusministeriön kirje 14.5.2007 (OM 5/33/2006)

LAUSUNTO OIKEUSAPULAINSÄÄDÄNNÖN MUUTOSTARPEITA KOSKEVASTA MIETINNÖSTÄ

Oikeusministeriö on viitekohdassa mainitussa kirjeessään varannut eduskunnan oikeusasiamiehelle tilaisuuden antaa lausunto oikeusapulainsäädännön muutostarpeita koskevasta mietinnöstä (OMTRM 2007:4).

Lausuntonani esitän kohteliaimmin seuraavan.

1

Yleisiä huomioita

Pidän mietinnössä esitettyjä perusratkaisuja oikeusavun palkkiokysymysten ratkaisemisen tehostamiseksi ja yhtenäistämiseksi perusteltuina ja tarkoituksenmukaisina. Palkkioperusteiden määrääminen on mietinnön mukaan varsin monimutkaista, ja järjestelmä on hajanainen (mietinnön kohdat 25–33). Palkkioiden määräämisestä tuomioistuimille nykyisin aiheutuvaa työmäärää lieneekin pidettävä tarpeettoman suurena.

Työryhmän toimeksiantona on myös ollut esittää keinoja, joilla saataisiin aikaan kahden miljoonan euron säästö oikeusapukustannuksiin. Tämä tavoite ei nähdäkseni tule liiallisesti esiin mietinnössä, mitä pidän hyvänä.

2

Palkkiojärjestelmän uudistamisesta

Pidän tärkeänä sitä työryhmänkin kannattamaa näkemystä, että nykyinen tehtävienjako on perusteltua säilyttää siten, että tuomioistuin päättää edelleenkin oikeusavun palkkioista (kohta 37).

Siirtymistä tuntipalkkioperusteiseen avustajan palkkion määrittämiseen on perusteltu sekä säästöavoitteilla (kohta 41) että tavoitteella kannustaa tehokkaaseen ja laadukkaaseen prosessaamiseen (kohdat 39 ja 43). Erityisesti ehdotuksella alentaa oikeusavun enimmäistuntimäärä nykyisestä 100 tunnista 80 tuntiin on mainittu tehostamistavoite (kohta 79). Säästötavoitteiden kannalta toiseen suuntaan vaikuttaisi tuntipalkkion korottaminen nykyisestä 91 eurosta 100 euroon (kohta 41) Minulla ei ole puhutuilta osin eikä palkkion korottamis- ja alentamisperusteista esitetyn (kohdat 50–52) suhteen periaatteellista

huomauttamista.

Matka-ajan palkkioon kohdistuvat uudistusehdotukset jakoivat työryhmän jäsenten näkemykset. Enemmistö ehdottaa oma tuomioistuinpaikkakunta - käsitteestä (VNA oikeusavun palkkioperusteista (389/2002) 4 §:n 3 momentti) luopumista. Ehdotuksen mukaan palkkio matkasta johtuvasta ajanhukasta maksettaisiin käytetyn ajan mukaan, kuitenkin vasta, kun yhteenlaskettu matka-aika ylittää yhden tunnin ja yhdensuuntaisen matkan pituus tuomioistuimeen on vähintään 20 kilometriä. Matka-aikaan kuluva ajanhukan korvaamiseen liittyisi siten eräänlainen omavastuuosuus (kohta 49). Eriävän mielipiteen mukaan omavastuu-aika merkitsisi harvaanasutuilla alueilla sitä, ettei ensimmäiseltä matkatunnilta enää missään tilanteessa maksettaisi korvausta. Tämän nähdään vaikeuttavan avustajan saamista ja johtavan väestön eriarvoistumiseen erityisesti jatkossa, kun käräjäoikeusverkostoa ollaan harventamassa.

Omasta puolestani pidän eriävässä mielipiteessä esitettyjä näkemyksiä huomion arvoisina. Jos vertailussa ovat oikeus saada oikeudellista apua mahdollisimman yhdenvertaisista lähtökohdista koko maassa ja oikeusministeriölle asetettu euromääräinen säästötavoite, annan etusijan oikeusturvan takaamiseen liittyville ensiksi mainituille tekijöille.

Kannatan mietinnön jakson 2.5 ehdotuksia sähköisen asiointijärjestelmän kehittämiseksi. Toteutuessaan sen avulla lienee mahdollista saada aikaan työsäästöjä kaikissa oikeusapuhakemuksen käsittelyn vaiheissa, nopeuttaa asioiden käsittelyä ja tuottaa kattavampia tilastotietoja oikeusavusta.

3

Muista oikeusapulainsäädännön muutosehdotuksista

Minulla ei ole huomauttamista ehdotuksesta yksinkertaistaa oikeusavun hakemismenettelyä kokonaan korvauksettomaan oikeusapuun oikeutettujen osalta käyttämällä lähtökohtaisesti viimeksi vahvistetusta verotuksesta saatavia tietoja (kohta 67). Muut ehdotukset oikeusavun taloudellisten edellytysten tarkistuksiksi ovat varsin vähäisiä – pois lukien korvattavien tuntien enimmäismäärän alentaminen 80 tuntiin (kohta 79). Ehdotukset ovat mielestäni hyväksyttäviä.

Oikeusavun hakemismenettelyn osalta kiinnitän huomiota oikeusapulain 24 §:n mukaiseen ratkaisupyynnönmenettelyyn liittyvään Turun hovioikeuden 21.12.2005 antamaan ratkaisuun, jossa käräjäoikeuden ratkaisua palauttaa oikeusapuhakemuksen yhteydessä ennakkolisesti esitettyyn ratkaisupyynnöön liittyvät asiakirjat takaisin oikeusaputoimistoon pidettiin virheellisenä. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan ratkaisupyynnöä ei voinut esittää ennen kuin oikeusaputoimisto oli antanut ratkaisunsa asiassa. Olen antanut asiaan liittyviin kanteluihin kaksi ratkaisua (28.9.2006 dnro 3928/4/05 ja 4.5.2007 dnro 3955/4/06), jotka olen toimittanut oikeusministeriön tietoon.

Ehdotus säättää tuomioistuimen mahdollisuudesta määrätä painavista oikeusturvavasyistä, ettei puolustajan määräys raukea, vaikka edellytykset puolustajan määräämiseksi olisivatkin sinänsä lakanneet (kohta 94), on perusteltu. Ehdotus antaa myös puolustajamääräyksen saaneelle oikeusapulain

4 §:n mukaiset taloudelliset edut (kohta 96) selkeyttäisi järjestelmää.

Kysymystä oikeudenkäyntiavustajan kelpoisuusehtojen tiukentamisesta (kohdat 106–114) on perusteltua pohtia seikkaperäisemmin jatkovalmistelussa. Vielä tässä yhteydessä en ota asiaan itse lähemmin kantaa.